

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (trečioji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. spalio 17 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė – Imigracijos politika – Valstybėje narėje neteisėtai gyvenančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimas – Direktyva 2008/115/EB – 5 straipsnis – Neišsiuntimo principas – Sprendimo grąžinti, priimto vykdant tarptautinės apsaugos procedūrą, vykdymas po to, kai atmetus prašymą išduoti nacionalinėje teisėje numatytą leidimą gyventi šalyje atitinkamas trečiosios šalies pilietis joje gyveno neteisėtai – Administracinės institucijos pareiga įvertinti, ar tokio sprendimo vykdymas atitinka negrąžinimo principą – 13 straipsnis – Dėl sprendimų grąžinti numatytos teisių gynimo priemonės – Nacionalinio teismo pareiga *ex officio* konstatuoti, kad vykdant sprendimą grąžinti buvo pažeistas negrąžinimo principas – Apimtis – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 4 straipsnis, 19 straipsnio 2 dalis ir 47 straipsnis“

Byloje C-156/23 [Ararat]ⁱ

dėl *rechtbank Den Haag, zittingsplaats Roermond* (Rurmonde posėdžiaujantis Hagos apylinkės teismas, Nyderlandai) 2023 m. kovo 13 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2023 m. kovo 14 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

K,

L,

M,

N

prieš

Staatssecretaris van Justitie Veiligheid

TEISINGUMO TEISMAS (trečioji kolegija),

kuri sudaro trečiosios kolegijos pirmininkės pareigas einanti antrosios kolegijos pirmininkė K. Jürimäe, trečiosios kolegijos teisėjo pareigas einantis Teisingumo Teismo pirmininkas K. Lenaerts, teisėjai N. Jääskinen, M. Gavalec ir N. Piçarra (pranešėjas),

generalinis advokatas J. Richard de la Tour,

* Proceso kalba: nyderlandų

ⁱ Šios bylos pavadinimas išgalvotas. Jis neatitinka jokios bylos šalies tikrojo vardo, pavardės ar pavadinimo.

posėdžio sekretorė L. Carrasco Marco, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2024 m. kovo 21 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- K, L, M ir N, atstovaujamų *advocaat* C. M. G. M. Raafs,
- Nyderlandų vyriausybės, atstovaujamos M. K. Bulterman ir A. Hanje,
- Danijos vyriausybės, atstovaujamos D. Elkan,
- Vokietijos vyriausybės, atstovaujamos J. Möller ir A. Hoesch,
- Europos Komisijos, atstovaujamos A. Katsimerou, S. Noë ir F. Wilman,
- Šveicarijos vyriausybės, atstovaujamos ministro V. Michel ir L. Lanzrein,
- Europos Komisijos, atstovaujamos A. Katsimerou, S. Noë ir F. Wilman,

susipažinęs su 2024 m. gegužės 16 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 4 straipsnio, 19 straipsnio 2 dalies ir 47 straipsnio bei 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse (OL L 348, 2008, p. 98) 5 straipsnio išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant trečiosios šalies piliečių K, L, M ir N ginčą su *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (teisingumo ir saugumo valstybės sekretorius, Nyderlandai) dėl sprendimo atmesti jų prašymą išduoti Nyderlandų teisėje numatytą leidimą gyventi šalyje ir konstatuoti, kad jų buvimas Nyderlandų Karalystės teritorijoje yra neteisėtas, teisėtumo, taip pat dėl anksčiau pagal tarptautinės apsaugos procedūrą priimto sprendimo grąžinti vykdymo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

3 Direktyvos 2008/115 6, 8, 15 ir 23 konstatuojamosiose dalyse numatyta:

„(6) Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad neteisėtas trečiųjų šalių piliečių buvimas būtų nutrauktas vadovaujantis teisinga ir aiškia tvarka. Pagal bendruosius ES teisės principus sprendimai pagal šią direktyvą turėtų būti priimami dėl kiekvieno konkretaus atvejo atskirai ir vadovaujantis objektyviais kriterijais, t. y. nagrinėjant turėtų būti atsižvelgiama ne vien į neteisėto buvimo faktą. <...>

<...>

(8) Pripažįstama, kad valstybė narė turi teisę grąžinti neteisėtai [šalyje] esančius trečiųjų šalių piliečius su sąlyga, kad veikia teisinga ir veiksminga prieglobsčio sistema, kurioje [pagal kurią] visiškai atsižvelgiama į pabėgėlių negrąžinimo principą.

<...>

(15) Valstybės narės turėtų nuspręsti, ar, priimant su grąžinimu susijusius sprendimus dėl peržiūros, peržiūros institucija arba įstaiga yra įgaliojamos pačios priimti sprendimą, susijusį su grąžinimu, kuris pakeistų ankstesnį sprendimą.

<...>

(23) Šios direktyvos taikymas nepažeidžia įsipareigojimų, atsirandančių pagal [Konvenciją dėl pabėgėlių statuso, pasirašytą 1951 m. liepos 28 d. Ženevoje (*Jungtinių Tautų sutarčių serija*, t. 189, p. 150, Nr. 2545 (1954)), papildytą 1967 m. sausio 31 d. Niujorke sudarytu Protokolu dėl pabėgėlių statuso (toliau – Ženevos konvencija)].“

4 Šios direktyvos 1 straipsnyje nustatyta:

„Šia direktyva nustatomi bendri standartai ir tvarka, taikomi valstybėse narėse, grąžinant neteisėtai esančius trečiųjų šalių piliečius, remiantis pagrindinėmis teisėmis kaip Bendrijos ir tarptautinės teisės bendraisiais principais, įskaitant pabėgėlių apsaugos ir žmogaus teisių reikalavimus.“

5 Minėtos direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad ji taikoma trečiųjų šalių piliečiams, neteisėtai esantiems valstybės narės teritorijoje.

6 Tos pačios direktyvos 3 straipsnyje nurodyta:

„Šioje direktyvoje vartojamų terminų apibrėžtys:

<...>

- 2) „neteisėtas buvimas [šalyje]“ – trečiosios šalies piliečio, kuris neatitinka arba nebeatitinka [2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 2016/2006, nustatančio taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Bendrijos kodeksą (Šengeno sienų kodeksas) (OL L 77, 2006, p. 1),] 6 straipsnyje nustatytų atvykimo sąlygų ar kitų atvykimo, buvimo ar gyvenimo toje valstybėje narėje sąlygų, buvimas valstybės narės teritorijoje;
- 3) „grąžinimas“ – trečiosios šalies piliečio grąžimo procesas – savanoriškai vykdant prievolę grįžti arba priverstinai – į:
- asmens kilmės šalį, arba
 - tranzito šalį pagal Bendrijos ar dvišalius readmisijos susitarimus ar kitas nuostatas, arba
 - kitą trečiąją šalį, į kurią atitinkamas trečiosios šalies pilietis savanoriškai nusprendžia grįžti ir į kurią jis būtų priimtas;
- 4) „sprendimas grąžinti“ – administracinis ar teismo sprendimas ar aktas, kuriuo konstatuojama arba paskelbiama, kad trečiosios šalies piliečio buvimas yra neteisėtas, ir nustatoma ar nurodoma prievolė grįžti;
- 5) „išsiuntimas“ – priverstinis prievolės grįžti įvykdymas, tai yra fizinis išvežimas iš valstybės narės;

<...>“

- 7 Direktyvos 2008/115 5 straipsnyje „Negrąžinimas, vaiko interesai, šeimos gyvenimas ir sveikatos būklė“ numatyta:

„Valstybės narės, įgyvendindamos šią direktyvą, tinkamai atsižvelgia į:

- a) vaiko interesus,
- b) šeimos gyvenimą,
- c) atitinkamo trečiosios šalies piliečio sveikatos būklę,

ir laikosi negrąžinimo principo.“

- 8 Šios direktyvos 6 straipsnio „Sprendimas grąžinti“ 1, 4 ir 6 dalyse nurodyta:

„1. Valstybės narės priima sprendimą grąžinti kiekvieno trečiosios šalies piliečio, neteisėtai esančio jų teritorijoje, atžvilgiu, nepažeisdamos 2–5 dalyse nurodytų išimčių.

<...>

4. Valstybės narės, atsižvelgdamos į asmenines, humanitares ar kitas priežastis, bet kuriuo metu gali suteikti atskirą leidimą gyventi ar kitokį leidimą, suteikiantį teisę pasilikti neteisėtai jų teritorijoje esančiam trečiosios šalies piliečiui. Tokiu atveju sprendimas grąžinti nepriimamas. Jei sprendimas grąžinti jau buvo priimtas, jis panaikinamas arba sustabdomas leidimo gyventi arba kito leidimo, suteikiančio teisę pasilikti, galiojimo laikotarpiui.

<...>

6. Šia direktyva valstybėms narėms neužkertamas kelias vienu administraciniu ar teismo sprendimu ar aktu priimti sprendimą užbaigti teisėtą buvimą kartu su sprendimu grąžinti ir (arba) sprendimu dėl išsiuntimo ir (arba) sprendimu uždrausti atvykti, kaip tai numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, nepažeidžiant III skyriuje numatytų procesinės apsaugos priemonių arba kitų Bendrijos ir nacionalinėje teisėje numatytų atitinkamų nuostatų.“

- 9 Minėtos direktyvos 9 straipsnio „Išsiuntimo atidėjimas“ 1 dalyje numatyta:

„Valstybės narės atideda išsiuntimą:

a) tuo atveju, jei jis pažeistų negrąžinimo principą, arba

b) tol, kol nesuteikiamas [trunka] sustabdymas pagal 13 straipsnio 2 dalį.“

- 10 Pagal tos pačios direktyvos 12 straipsnio 1 dalies pirmą pastraipą „sprendimai grąžinti ir, jei tokie priimti, sprendimai uždrausti atvykti bei sprendimai dėl išsiuntimo priimami raštu pateikiant faktines ir teises priežastis, taip pat informaciją apie galimas teises gynimo priemones“.

- 11 Direktyvos 2008/115 13 straipsnio „Teisių gynimo priemonės“ 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. Atitinkamam trečiosios šalies piliečiui suteikiama veiksminga teisių gynimo priemonė siekiant apskusti ar peržiūrėti sprendimus, susijusius su grąžinimu, kaip nurodyta 12 straipsnio 1 dalyje, kompetentingame teisme arba kitoje administracinėje institucijoje ar kompetentingoje įstaigoje, sudarytoje iš narių, kurie yra nešališki ir naudojami nepriklausomumo apsaugos priemonėmis.

2. 1 dalyje minėta institucija ar įstaiga turi įgaliojimus peržiūrėti sprendimus, susijusius su grąžinimu, kaip nurodyta 12 straipsnio 1 dalyje, įskaitant galimybę laikinai sustabdyti jų vykdymą, išskyrus atvejus, kai laikinas sustabdymas jau taikomas pagal nacionalinės teisės aktus.“

Nyderlandų teisė

- 12 Pagrindinėje byloje taikytinos redakcijos *Algemene wet bestuursrecht* (Administracinės teisės kodeksas) 8:69 straipsnyje nustatyta:

„1. Bylą nagrinėjantis teismas priima sprendimą remdamasis skundu, pateiktais dokumentais, pradiniu tyrimu ir bylos nagrinėjimu teismo posėdyje.

2. Teismas papildo teisinius pagrindus savo iniciatyva.

3. Teismas gali savo iniciatyva papildyti faktines aplinkybes.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 13 2011 m. kovo 16 d. dvi seserys K ir L bei jų tėvai M ir N, visi trečiosios šalies piliečiai, pateikė tarptautinės apsaugos prašymą. 2012 m. rugpjūčio 9 d. buvo priimtas galutinis sprendimas atmesti šį prašymą ir priimtas sprendimas juos grąžinti (toliau – 2012 m. rugpjūčio 9 d.

sprendimas). Pastarasis sprendimas buvo priimtas po to, kai kompetentinga administracinė institucija, taikydama negrąžinimo principą, įvertino galimą kankinimo, nežmoniško ar žeminančio elgesio arba baudimo pavojų, kuris grėstų pareiškėjams pagrindinėje byloje, jei šis sprendimas būtų įvykdytas ir jie būtų išsiųsti į šią trečiąją šalį.

- 14 2016 m. gegužės 10 d. pareiškėjai pagrindinėje byloje pateikė prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje pagal ilgą laiką šalyje gyvenantiems vaikams taikomą nacionalinę tvarką. Šis prašymas buvo atmestas 2016 m. birželio 16 d. priimtu sprendimu, kuris, 2017 m. sausio 17 d. atmetus jų skundus dėl šio sprendimo, tapo galutinis.
- 15 2019 m. vasario 18 d. jie pateikė naują prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje pagal kitą ilgą laiką šalyje gyvenantiems vaikams taikomą nacionalinę tvarką. 2019 m. spalio 8 d. sprendimu *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid* (teisingumo ir saugumo valstybės sekretorius) atmetė šį prašymą. Jis konstatavo, kad, pirma, pareiškėjų pagrindinėse bylose buvimas Nyderlandų Karalystės teritorijoje yra neteisėtas ir, antra, 2012 m. rugpjūčio 9 d. priimtas sprendimas juos grąžinti turi būti vykdomas.
- 16 Pareiškėjai pagrindinėje byloje apskundė 2019 m. spalio 8 d. sprendimą (jų skundas buvo atmestas 2020 m. lapkričio 12 d.), o atmetus jų skundą, kreipėsi į *Rechtbank Den Haag zittingsplaats Roermond* (Ruremonde posėdžiaujantis Hagos teismas, Nyderlandai), kuris yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas. Šis patenkino jų prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kuriomis jiems leista nacionalinėje teritorijoje palaukti, kol bus išnagrinėtas šis skundas, ir sustabdė 2012 m. rugpjūčio 9 d. sprendimo grąžinti vykdymą.
- 17 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas patikslina, kad administracinė institucija, priėmusi 2020 m. lapkričio 12 d. sprendimą, dėl kurio kilo ginčas pagrindinėje byloje, neįvertino, ar 2012 m. rugpjūčio 9 d. sprendimo grąžinti dėl pareiškėjų pagrindinėje byloje vykdymas atitinka negrąžinimo principą.
- 18 Be to, šis teismas pažymi, pirma, kad 2019 m. vasario 18 d. prašymu išduoti nacionalinėje teisėje numatytą leidimą gyventi šalyje pareiškėjai pagrindinėje byloje siekė gauti leidimą teisėtai tęsti privatų gyvenimą, kurį jie sukūrė Nyderlanduose. Antra, jis pažymi, kad vienas iš argumentų, kuriais grindžiamas šis prašymas, yra tai, kad K ir L, užaugusios Nyderlanduose ir perėmusios šioje valstybėje narėje vyraujančius „vakarietiškus“ standartus ir vertybes, todėl jie baiminasi, kad jei grįžtų į savo kilmės šalį, atsidurtų tokioje padėtyje, kurią draudžia Direktyvos 2008/115 5 straipsnyje įtvirtintas negrąžinimo principas.
- 19 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad tokiu argumentu nebuvo remtasi grindžiant 2011 m. kovo 16 d. pateiktą tarptautinės apsaugos prašymą, bet jis gali būti nagrinėjamas atsižvelgiant į tarptautinės apsaugos taisykles, todėl tokį nagrinėjimą atlikti kompetentinga institucija gali būti priversta pripažinti K ir L pabėgėlio statusą, kaip tai suprantama pagal Ženevos konvenciją. Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo bylą, kurioje priimtas 2024 m. birželio 11 d. Sprendimas *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Moterys, kurių tapatybė susiformavo atsižvelgiant į lyčių lygybės vertybę)* (C-646/21, EU:C:2024:487) ir kuri tebebuvo nagrinėjama prašymo priimti prejudicinį sprendimą šioje byloje pateikimo dieną.
- 20 Jis priduria, kad K ir L nusprendė nepateikti naujo tarptautinės apsaugos prašymo, siekdamos pateikti šiai institucijai argumentą, grindžiamą jų teigiamu „vakarietiškumu“ ir dėl to jų baime būti persekiojamoms, net jei tokia galimybė joms buvo suteikta, kol buvo nagrinėjamas skundas dėl jų

pagal nacionalinę teisę pagrįsto prašymo išduoti leidimą gyventi šalyje. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat patikslina, kad pagal nacionalinę teisę neatmetama galimybė, jog K ir L galėjo remtis tokiu argumentu grįsdamos savo prašymą išduoti nacionalinėje teisėje numatytą leidimą gyventi šalyje ir kad tuo remdamasi 2020 m. lapkričio 12 d. sprendimą priėmusi institucija galėjo joms išduoti „įprastą leidimą gyventi šalyje“.

- 21 Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, pirma, ar Direktyvos 2008/115 5 straipsnis, kuriame, siejamame su Chartijos 19 straipsnio 2 dalimi, aiškiai, be išimčių ir išlygų nustatyta valstybių narių pareiga įgyvendinant šią direktyvą laikytis negrąžinimo principo, turi būti aiškinamas taip, kad, kai kompetentinga administracinė institucija konstatuoja, jog trečiosios šalies pilietis šalyje yra neteisėtai, ir nurodo vykdyti sprendimą jį grąžinti, anksčiau priimtą vykdant tarptautinės apsaugos procedūrą, ši institucija privalo iš naujo išnagrinėti šį sprendimą grąžinti, atsižvelgdama į negrąžinimo principą, ir iš naujo įvertinti asmeniui, kuriam jis skirtas, kylančią grėsmę, kad jis bus kankinamas arba su juo bus nežmoniška ar žeminančiai elgiamasi arba jis bus baudžiamas išsiuntimo į šią trečiąją šalį atveju.
- 22 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, pirma, kad pagal nacionalinę teisinę praktiką išsiųsti nėra nurodoma atskiru nuo sprendimo grąžinti sprendimu ar aktu. Taigi jame nustatoma ne tik prievolė grįžti trečiosios šalies piliečiui, kuriam jis skirtas, bet ir kompetentingai administracinei institucijai pareiga fiziškai jį išvežti iš valstybės narės, jei būtų atsisakyta įvykdyti šią prievolę grįžti.
- 23 Antra, šis teismas pabrėžia, kad nors pagal nacionalinę praktiką negrąžinimo principo pažeidimo grėsmė sistemingai vertinama per tarptautinės apsaugos procedūrą, taip nėra tokiu atveju, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kai atmetamas nacionalinėje teisėje numatytas prašymas išduoti leidimą gyventi šalyje. Jis nurodo, kad dėl tokio atmetimo atitinkamo trečiosios šalies piliečio buvimas šalyje tampa neteisėtas ir jam atsiranda prievolė grįžti.
- 24 Antra, kadangi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo 2020 m. lapkričio 12 d. sprendimo, kuriuo atsisakyta išduoti pagal nacionalinę teisę numatytą leidimą gyventi šalyje, teisėtumo patvirtinimas lems pareiškėjų pagrindinėse bylose neteisėtą buvimą atitinkamos valstybės narės teritorijoje, taigi ir 2012 m. rugpjūčio 9 d. sprendimo, kurio sustabdymas dėl šios priežasties nutūksta, vykdymą, šiam teismui kyla klausimas, ar pagal Direktyvos 2008/115 5 straipsnį, siejamą ne tik su Chartijos 19 straipsnio 2 dalimi, bet ir su jos 47 straipsniu, jis privalo tikrinti, ar administracinė institucija, nustačiusi šio sprendimo grąžinti vykdymą, laikėsi negrąžinimo principo, ir prireikus savo iniciatyva išnagrinėti šio principo pažeidimo riziką.
- 25 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja dėl Administracinės teisės kodekso 8:69 straipsnio, kuriame bendrais bruožais apibrėžiami administracinio teismo įgaliojimai, taikymo nagrinėjamoje srityje. Jis taip pat pažymi, kad pagal nacionalinę praktiką teismai neprivalo *ex officio* konstatuoti Direktyvos 2008/115 5 straipsnyje įtvirtinto negrąžinimo principo pažeidimo.
- 26 Taigi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar motyvai – jais remdamasis Teisingumo Teismas 2022 m. lapkričio 8 d. Sprendime *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Teismo iniciatyva atliekama sulaikymo patikra)* (C-704/20 ir C-39/21, EU:C:2022:858) nusprendė, kad teisminės institucijos atliekama trečiosios šalies piliečio sulaikymo teisėtumo sąlygų, kylančių iš Sąjungos teisės, kontrolė turi lemti šios institucijos sprendimą *ex officio*,

remiantis jai pateikta bylos medžiaga, papildyta ar paaiškinta per rungimosi principu pagrįstą procedūrą, dėl galimo teisėtumo sąlygos nesilaikymo, kuriuo atitinkamas asmuo nesirėmė – pagal analogiją yra taikomi pareigai laikytis negrąžinimo principo vykdant sprendimą grąžinti, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėje byloje. Be to, jam kyla klausimas, ar pareigos *ex officio* nustatyti negrąžinimo principo pažeidimą, darant prielaidą, kad jis nustatytas, apimtis skiriasi atsižvelgiant į tai, ar ji vykdoma per tarptautinės apsaugos procedūrą, ar per procedūrą, kaip antai nagrinėjamą pagrindinėje byloje, kuri buvo pradėta pateikus nacionalinėje teisėje numatytą prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje.

- 27 Bet kuriuo atveju prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad tiek negrąžinimo principas, kuris yra absoliutus, tiek Chartijos 47 straipsnyje numatyta pagrindinė teisė į veiksmingą teisinę gynybą teisme visiškai užtikrinami, tik jei teisminė institucija privalo *ex officio* patikrinti, prireikus taikydama Administracinės teisės kodekso 8:69 straipsnį, ar dėl sprendimo grąžinti, kaip antai nagrinėjamo pagrindinėje byloje, vykdymo trečiųjų šalių piliečiai, kuriems jis skirtas, šioje trečiojoje šalyje nepatirs kankinimo, nežmoniško ar žeminančio elgesio arba baudimo grėsmės. Jo teigimu, nacionalinė teisinė praktika, kai teisminė kontrolė apsiriboja atitinkamo trečiosios šalies piliečio aiškiai nurodytų argumentų ir motyvų vertinimu, yra nesuderinama su absoliučiu Sąjungos teisėje garantuojamo negrąžinimo principo pobūdžiu.
- 28 Šiomis aplinkybėmis *Rechtbank Den Haag zittingsplaats Roermond* (Ruremonde posėdžiaujantis Hagos teismas, Nyderlandai) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
- „1. Ar [Chartijos] 47 straipsnis, siejamas su [Chartijos] 4 straipsniu ir 19 straipsnio 2 dalimi ir [su Direktyvos 2008/115] 5 straipsniu, turi būti aiškinamas taip, kad teismas, remdamasis turimais bylos duomenimis, kurie buvo papildyti arba paaiškinti per jo vykdomą rungimosi principu grindžiamą procesą, turi *ex officio* konstatuoti, kad nebuvo laikomasi negrąžinimo principo? Ar šios pareigos apimčiai reikšminga aplinkybė, kad rungimosi principu grindžiamas procesas buvo pradėtas dėl tarptautinės apsaugos prašymo, ir ar šios pareigos apimtis vertinant grąžinimo riziką per priėmimo procedūrą yra kitokia, nei ją vertinant per grąžinimo procedūrą?
 2. Ar [Direktyvos 2008/115] 5 straipsnis, siejamas su [Chartijos] 19 straipsnio 2 dalimi, turi būti aiškinamas taip, kad tokiu atveju, kai sprendimas grąžinti priimamas per procedūrą, kuri buvo pradėta ne pagal tarptautinės apsaugos prašymą, vertinimas, ar negrąžinimo principas prieštarauja grąžinimui, turi būti atliekamas iki sprendimo grąžinti priėmimo, ir ar tuomet nustatyta grąžinimo rizika prieštarauja sprendimo grąžinti priėmimui, o gal ji esant tokiai situacijai yra kliūtis išsiuntimui?
 3. Ar sprendimo grąžinti galiojimas atnaujinamas, kai jo vykdymas buvo sustabdytas dėl naujos procedūros, pradėtos ne pagal tarptautinės apsaugos prašymą, o gal [Direktyvos 2008/115] 5 straipsnis, siejamas su [Chartijos] 19 straipsnio 2 dalimi, turi būti aiškinamas taip, kad turi būti atliekamas naujausias grąžinimo rizikos vertinimas, jei per procedūrą, pagal kurią galiausiai dar kartą buvo konstatuotas neteisėtas buvimas šalyje, ši rizika nebuvo vertinama, ir ar tuomet turi būti priimamas naujas sprendimas grąžinti? Ar į šį klausimą reikėtų atsakyti kitaip, jei būtų kalbama ne apie sprendimą grąžinti, kurio vykdymas buvo sustabdytas, o apie sprendimą grąžinti, kurio ilgą laiką nevykdė nei trečiosios šalies piliečiai, nei institucijos?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl trečiojo klausimo

- 29 Trečiuoju klausimu, kurį reikia nagrinėti pirmiausia, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2008/115 5 straipsnis, siejamas su Chartijos 19 straipsnio 2 dalimi, turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį administracinė institucija, atmetusi prašymą išduoti nacionalinėje teisėje numatytą leidimą gyventi šalyje ir konstatavusi, kad atitinkamas trečiosios šalies pilietis atitinkamos valstybės narės teritorijoje yra neteisėtai, privalo įsitikinti, kad laikomasi negražinimo principo, ir atsižvelgdama į šį principą iš naujo išnagrinėti anksčiau per tarptautinės apsaugos procedūrą priimtą sprendimą grąžinti šį pilietį, kurio sustabdymas nutrūko atmetus minėtą prašymą.
- 30 Pirmiausia reikia priminti, kad pagrindinis Direktyvos 2008/115 tikslas, kaip matyti iš jos 2 ir 4 konstatuojamųjų dalių, yra įgyvendinti veiksmingą išsiuntimo ir repatriacijos politiką, visapusiškai gerbiant pagrindines teises ir atitinkamų asmenų orumą (2018 m. birželio 19 d. Sprendimo *Gnandi*, C-181/16, EU:C:2018:465, 48 punktą ir 2022 m. lapkričio 22 d. Sprendimo *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Išsiuntimas – Medicininės kanapės)*, C-69/21, EU:C:2022:913, 88 punktą).
- 31 Pagal Direktyvos 2008/115 2 straipsnio 1 dalį, išskyrus jos 2 straipsnio 2 dalyje numatytas išimtis, ši direktyva taikoma visiems trečiųjų šalių piliečiams, neteisėtai esantiems valstybės narės teritorijoje. Be to, iš Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 2 dalies, siejamos visų pirma su šios direktyvos 1 straipsniu, matyti, kad bet kuris trečiosios šalies pilietis, kuris yra valstybės narės teritorijoje, bet neatitinka atvykimo į ją, buvimo ar gyvenimo joje sąlygų, vien dėl šios aplinkybės toje valstybėje narėje yra neteisėtai, taigi patenka į Direktyvos 2008/115 taikymo sritį (šiuo klausimu žr. 2023 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *Gnandi*, C-181/16, EU:C:2018:465, 39 punktą, 2021 m. birželio 3 d. Sprendimo *Westerwaldkreis*, C-546/19, EU:C:2021:432, 43 ir 44 punktus ir 2023 m. lapkričio 9 d. Sprendimo *Odbor azylové a migrační politiky MV (Gražinimo direktyvos taikymo sritis)*, C-257/22, EU:C:2023:852, 36 punktą).
- 32 Darytina išvada, kad Direktyvos 2008/115 taikymo sritis apibrėžta atsižvelgiant tik į tai, kad trečiosios šalies pilietis šalyje yra neteisėtai, nepaisant to, dėl kokių priežasčių susiklostė tokia situacija arba kokių priemonių galima imtis dėl šio piliečio (2021 m. birželio 3 d. Sprendimo *Westerwaldkreis*, C-546/19, EU:C:2021:432, 45 punktą).
- 33 Be to, jeigu trečiosios šalies pilietis, kaip antai pareiškėjai pagrindinėje byloje, patenka į šios direktyvos taikymo sritį, joje numatyti bendri grąžinimo standartai ir tvarka iš esmės jam turi būti taikomi tol, kol jo buvimas šalyje tam tikrais atvejais tampa teisėtas (šiuo klausimu žr. 2021 m. vasario 24 d. Sprendimo *M ir kt. (Perkėlimas į valstybę narę)*, C-673/19, EU:C:2021:127, 31 punktą ir 2022 m. lapkričio 22 d. Sprendimo *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Išsiuntimas – Medicininės kanapės)*, C-69/21, EU:C:2022:913, 52 punktą).
- 34 Šiomis aplinkybėmis iš Direktyvos 2008/115 6 straipsnio 1 dalies matyti, pirma, kad, nustačius neteisėtą trečiosios šalies piliečio buvimą šalyje, nepažeidžiant šio straipsnio 2–5 dalyse numatytų išimčių ir griežtai laikantis šios direktyvos 5 straipsnyje nustatytų reikalavimų, turi būti priimtas sprendimas kiekvieną tokį pilietį grąžinti, kuriame iš Direktyvos 2008/115 3 straipsnio 3 dalyje minimų trečiųjų šalių turi būti nurodyta ta, į kurią jis turi būti išsiųstas (2022 m. lapkričio 22 d. Sprendimo *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Išsiuntimas – Medicininės kanapės)*,

C-69/21, EU:C:2022:913, 53 punktas, 2023 m. liepos 6 d. Sprendimo *Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Pabėgėlis, padaręs sunkų nusikaltimą)*, C-663/21, EU:C:2023:540, 46 punktas).

- 35 Direktyvos 2008/115 5 straipsnyje įtvirtinta bendroji taisyklė yra privaloma valstybėms narėms, kai tik jos įgyvendina šią direktyvą, ir pagal ją kompetentinga nacionalinė institucija įpareigojama visuose grąžinimo procedūros etapuose laikytis negrąžinimo principo, kuris, kaip pagrindinė teisė, užtikrinamas Chartijos 18 straipsnyje, siejamame su Ženevos konvencijos 33 straipsniu, taip pat Chartijos 19 straipsnio 2 dalyje (2022 m. lapkričio 22 d. Sprendimo *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Išsiuntimas – Medicininės kanapės)*, C-69/21, EU:C:2022:913, 55 punktas, 2023 m. liepos 6 d. Sprendimo *Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Pabėgėlis, padaręs sunkų nusikaltimą)*, C-663/21, EU:C:2023:540, 49 punktas). Atsižvelgiant į šio 5 straipsnio tikslą, jis negali būti aiškinamas siaurai (žr. 2021 m. kovo 11 d. Sprendimo *Belgijos valstybė (Nepilnamečio tėvo grąžinimas)*, C-112/20, EU:C:2021:197, 35 punktą). Galiausiai minėtas 5 straipsnis veikia tiesiogiai, todėl privatus asmuo gali juo remtis, o administracinės valdžios institucijos ir valstybių narių teismai jį taikyti (2023 m. balandžio 27 d. Sprendimo *M.D. (Draudimas atvykti į Vengriją)*, C-528/21, EU:C:2023:341, 97 punktas).
- 36 Pagal Chartijos 19 straipsnio 2 dalį, siejamą su jos 4 straipsniu, neatsižvelgiant į atitinkamo asmens elgesį, absoliučiai draudžiama jį perkelti, išsiųsti ar išduoti į valstybę, kurioje šiam asmeniui gresia mirties bausmė arba kurioje jis gali patirti kankinimų ar kitokį nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas. Todėl valstybės narės negali perkelti, išsiųsti ar išduoti užsieniečio, jei yra rimtų ir pagrįstų priežasčių manyti, kad paskirties šalyje jam kils reali grėsmė patirti pagal šias dvi Chartijos nuostatas draudžiamą elgesį (šiuo klausimu žr. 2023 m. liepos 6 d. Sprendimo *Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (Sunkų nusikaltimą padaręs pabėgėlis)*, C-663/21, EU:C:2023:540, 36 punktą ir 2024 m. birželio 18 d. Sprendimo *Generalstaatsanwaltschaft Hamm (Prašymas išduoti pabėgėlius į Turkiją)*, C-352/22, EU:C:2024:521, 61 punktą). Šis draudimas atspindi vieną iš pagrindinių Sąjungos ir jos valstybių narių vertybių, įtvirtintų ESS 2 straipsnyje, o jo absoliutus pobūdis yra glaudžiai susijęs su minėtame 2 straipsnyje ir Chartijos 1 straipsnyje nurodyta pagarba žmogaus orumui (šiuo klausimu žr. 2016 m. balandžio 5 d. Sprendimo *Aranyosi ir Căldăraru*, C-404/15 ir C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, 85 ir 87 punktus).
- 37 Be to, valstybės narės turi leisti atitinkamiems asmenims remtis bet koku aplinkybių pasikeitimu, įvykusių priėmus sprendimą grąžinti ir galinčiu turėti reikšmingą poveikį vertinant atitinkamo trečiosios šalies piliečio padėtį, be kita ko, atsižvelgiant į Direktyvos 2008/115 5 straipsnį (šiuo klausimu žr. 2018 m. birželio 19 d. Sprendimo *Gnandi*, C-181/16, EU:C:2018:465, 64 punktą).
- 38 Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad, esant tokiai situacijai, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, pagal Direktyvos 2008/115 5 straipsnį, siejamą su Chartijos 4 straipsniu ir 19 straipsnio 2 dalimi, nacionalinė institucija, prieš vykdydama sprendimą grąžinti, įpareigojama atlikti atnaujintą trečiosios šalies piliečio patiriamos grėsmės, kad su juo bus elgiama taip, kaip absoliučiai draudžiama pagal šias dvi Chartijos nuostatas, vertinimą. Toks vertinimas, kuris turi būti atskiras ir nepriklausomas nuo vertinimo, atlikto minėto sprendimo grąžinti priėmimo momentu, turi leisti nacionalinei institucijai, atsižvelgiant į bet kokias pasikeitusias aplinkybes ir į bet kokius naujus trečiosios šalies piliečio pateiktus duomenis, įsitikinti, kad nėra rimtų ir pagrįstų priežasčių manyti, jog grįžus į trečiąją šalį šiam trečiosios šalies piliečiui kiltų reali grėsmė, kad toje trečiojoje šalyje jam bus paskirta mirties bausmė, jis bus kankinamas arba su juo bus nežmoniškai ar žeminančiai elgiama. Iš tiesų toks atnaujintas vertinimas yra vienintelis, leidžiantis šiai institucijai įsitikinti, kad išsiuntimas atitinka teisės aktuose nustatytas sąlygas ir, be kita ko, Direktyvos 2008/115 5 straipsnyje nustatytus reikalavimus.

- 39 Jei kompetentinga nacionalinė institucija, atlikusi šį vertinimą, padaro išvadą, kad dėl atitinkamo trečiosios šalies piliečio išsiuntimo jam kyla rimta grėsmė, kad jam bus įvykdyta mirties bausmė, jis bus kankinamas arba su juo bus nežmoniška ar žeminančiai elgiamasi, ši institucija pagal šios direktyvos 9 straipsnio 1 dalies a punktą turi atidėti tokį išsiuntimą tol, kol išlieka tokia grėsmė (šiuo klausimu žr. 2021 m. birželio 3 d. Sprendimo *Westerwaldkreis*, C-546/19, EU:C:2021:432, 59 punktą ir 2022 m. lapkričio 22 d. Sprendimo *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Išsiuntimas – Medicininės kanapės)*, C-69/21, EU:C:2022:913, 58 ir 59 punktus).
- 40 Iš to, kas išdėstyta, taip pat matyti, kad nacionalinė taisyklė ar praktika, pagal kurią negražinimo principo laikymąsi galima nagrinėti tik per tarptautinės apsaugos procedūrą, prieštarautų Direktyvos 2008/115 5 straipsniui, siejamam su Chartijos 19 straipsnio 2 dalimi. Iš tiesų, kaip matyti iš šio sprendimo 30–34 punktų, ši direktyva, įskaitant jos 5 straipsnį, taikoma visiems neteisėtai šalyje esantiems trečiųjų šalių piliečiams, neatsižvelgiant į tokios situacijos priežastis. Be to, išsiuntimo politikos veiksmingumo tikslas, primintas šio sprendimo 30 punkte, taip pat prieštarauja tokiai nacionalinei taisyklei arba praktikai.
- 41 Kaip generalinis advokatas iš esmės pažymėjo savo išvados 52 ir 57 punktuose, todėl negalima reikalauti, kad K ir L pateiktų tarptautinės apsaugos prašymą pagal 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (OL L 337, 2011, p. 9) ir 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (OL L 180, 2013, p. 60), siekiant, kad būtų užtikrinta visiška atitiktis negražinimo principui, nurodytam Direktyvos 2008/115 5 straipsnyje, siejamam su Chartijos 19 straipsnio 2 dalimi.
- 42 Taigi nagrinėjamu atveju tai, kad K ir L rėmėsi savo „vakarietišku“, turėjo paskatinti kompetentingą instituciją pagal Direktyvos 2008/115 5 straipsnį, siejamą su Chartijos 19 straipsnio 2 dalimi, išnagrinėti, ar negražinimo principas nedraudžia vykdyti sprendimo dėl gražinimo jų atžvilgiu ir, jei taip, atidėti išsiuntimą pagal šios direktyvos 9 straipsnio 1 dalies a punktą.
- 43 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į trečiąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2008/115 5 straipsnis, siejamas su Chartijos 19 straipsnio 2 dalimi, turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį administracinė institucija, atmetusi nacionaline teise pagrįstą prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje ir konstatavusi, kad atitinkamas trečiosios šalies pilietis atitinkamos valstybės narės teritorijoje yra neteisėtai, privalo įsitikinti, kad laikomasi negražinimo principo, ir atsižvelgdama į šį principą iš naujo išnagrinėti anksčiau per tarptautinės apsaugos procedūrą priimtą sprendimą grąžinti šį pilietį, kurio sustabdymas nutrūko atmetus minėtą prašymą.

Dėl pirmojo klausimo

- 44 Pirmuoju klausimu, kurį reikia nagrinėti antroje vietoje, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2008/115 13 straipsnio 1 ir 2 dalys, siejamos su jos 5 straipsniu, taip pat Chartijos 19 straipsnio 2 dalimi ir 47 straipsniu, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas nacionalinis teismas, vykdamas akto, kuriuo kompetentinga nacionalinė institucija atmetė pagal nacionalinę teisę numatytą prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje ir taip nutraukė anksčiau vykdamas tarptautinės apsaugos procedūrą priimto sprendimo

grąžinti vykdymo sustabdymą, teisėtumo kontrolę, privalo *ex officio* konstatuoti galimą negrąžinimo principo pažeidimą dėl pastarojo sprendimo vykdymo, remdamasis jam pateikta bylos medžiaga, kuri buvo papildyta ar paaiškinta per rungimosi principu pagrįstą procedūrą.

- 45 Pagal Direktyvos 2008/115 13 straipsnio 1 dalį atitinkamam trečiosios šalies piliečiui turi būti suteikta veiksminga teisių gynimo priemonė siekiant apskusti ar peržiūrėti šios direktyvos 12 straipsnio 1 dalyje nurodytus sprendimus, susijusius su grąžinimu, kompetentingame teisme ar administracinėje institucijoje arba kompetentingoje įstaigoje, sudarytoje iš narių, kurie yra nešališki ir naudojami nepriklausomumo apsaugos priemonėmis.
- 46 Nustatant, kas turi būti būdinga šiai teisių gynimo priemonei, reikia atsižvelgti į Chartijos 47 straipsnį, pagal kurį kiekvienas asmuo, kurio teisės ir laisvės, garantuojamos Sąjungos teisės, yra pažeistos, turi teisę į veiksmingą jų gynybą teisme šiame straipsnyje nustatytais sąlygomis ir laikantis negrąžinimo principo, užtikrinamo, be kita ko, Chartijos 19 straipsnio 2 dalyje ir Direktyvos 2008/115 5 straipsnyje (2020 m. rugsėjo 30 d. Sprendimo *CPAS de Liège*, C-233/19, EU:C:2020:757, 45 punktą). Šiomis nuostatomis, kaip nurodyta šio sprendimo 35 punkte, nacionalinės valdžios institucijos įpareigojamos atsižvelgti į šį principą visuose procedūros etapuose nuo sprendimo grąžinti priėmimo momento iki šio sprendimo vykdymo teisminės kontrolės momento.
- 47 Šiuo tikslu iš šios direktyvos 13 straipsnio 2 dalies matyti, kad tiek nacionalinės administracinės institucijos, tiek teisminės institucijos, kuriose ginčijamas sprendimo, susijusio su grąžinimu, teisėtumas, turi galėti peržiūrėti šį sprendimą ir prireikus atidėti išsiuntimą (šiuo klausimu žr. 2023 m. balandžio 27 d. Sprendimo *M.D. (Draudimas atvykti į Vengriją)*, C-528/21, EU:C:2023:341, 108 punktą). Todėl, kaip nurodyta minėtos direktyvos 15 konstatuojamojoje dalyje, valstybės narės gali nuspręsti, ar priimant su grąžinimu susijusius sprendimus dėl peržiūros, šios institucijos gali pačios priimti sprendimą, susijusį su grąžinimu, kuris pakeistų ankstesnį sprendimą.
- 48 Be to, tam, kad Chartijos 47 straipsnyje garantuojama ir Direktyvos 2008/115 13 straipsnio 1 ir 2 dalyse sukonkretinta teisminė gynība būtų veiksminga, skundas būtinai turi turėti stabdomąjį poveikį, kai pateikiamas dėl sprendimo grąžinti, kurį įvykdžius atitinkamam trečiosios šalies piliečiui gali kilti reali nežmoniško ar žeminančio elgesio grėsmė (šiuo klausimu žr. 2018 m. birželio 19 d. Sprendimo *Gnandi*, C-181/16, EU:C:2018:465, 56 punktą; 2020 m. rugsėjo 30 d. Sprendimo *CPAS de Liège*, C-233/19, EU:C:2020:757, 46 punktą ir 2023 m. balandžio 27 d. Sprendimo *M.D. (Draudimas atvykti į Vengriją)*, C-528/21, EU:C:2023:341, 109 punktą).
- 49 Darytina išvada, kad, kaip savo išvados 50 punkte iš esmės pažymėjo generalinis advokatas, Direktyvos 2008/115 13 straipsnio 1 ir 2 dalyse apibrėžtomis procedūrinėmis taisyklėmis siekiama užtikrinti, kad trečiosios šalies pilietis, dėl kurio buvo priimtas sprendimas grąžinti, nebūtų išsiųstas sąlygomis, prieštaraujančiomis šios direktyvos 5 straipsniui. Taigi jomis siekiama užtikrinti negrąžinimo principo, kuris, kaip konstatuota šio sprendimo 36 punkte, yra absoliutus, laikymąsi. Kompetentingi nacionaliniai teismai turi užtikrinti, prireikus savo iniciatyva, kad būtų laikomasi šio principo, kai jiems pateikta bylos medžiaga leidžia manyti, kad jis gali būti pažeistas.
- 50 Iš tiesų, kaip savo išvados 51 punkte pabrėžė generalinis advokatas, Chartijos 47 straipsnyje garantuojama ir Direktyvos 2008/115 13 straipsnio 1 ir 2 dalyse sukonkretinta teisminė gynība nebūtų nei veiksminga, nei išsami, jei nacionalinis teismas, gavęs byloje esančią informaciją, neprivalėtų savo iniciatyva konstatuoti, kad buvo pažeistas negrąžinimo principas, nors iš jam

pateiktos bylos medžiagos, papildytos ar paaiškintos per rungimosi principu grindžiamą procedūrą, matyti, kad sprendimas grąžinti grindžiamas pasenusiu pagal šį principą draudžiamo elgesio grėsmės, kuri kiltų atitinkamam trečiosios šalies piliečiui, jeigu jis turėtų grįžti į atitinkamą trečiąją šalį, vertinimu, ir padaryti visas išvadas dėl šio sprendimo vykdymo. Nacionalinio teismo įgaliojimų apribojimas galėtų lemti tokio sprendimo vykdymą, nors iš tokių duomenų būtų matyti, kad šioje trečiojoje šalyje suinteresuotajam asmeniui gali būti taikomas toks pagal Chartijos 4 straipsnį absoliučiai draudžiamas elgesys (šiuo klausimu žr. 2022 m. lapkričio 8 d. Sprendimo *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Teismo iniciatyva atliekama sulaikymo patikra)*, C-704/20 ir C-39/21, EU:C:2022:858, 94 punktą).

- 51 Ši nacionalinio teismo pareiga prireikus savo iniciatyva užtikrinti negrąžinimo principo laikymąsi vienodai taikoma per tarptautinės apsaugos procedūrą ir per procedūrą, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, pradėtą pateikus prašymą išduoti nacionalinėje teisėje numatytą leidimą gyventi šalyje. Kaip matyti iš šio sprendimo 31–34 punktų, Direktyva 2008/115, kurios 13 straipsnio 1 ir 2 dalimis grindžiama ši pareiga, taikoma visiems trečiųjų šalių piliečiams, neteisėtai esantiems valstybės narės teritorijoje.
- 52 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2008/115 13 straipsnio 1 ir 2 dalys, siejamos su jos 5 straipsniu, taip pat su Chartijos 19 straipsnio 2 dalimi ir 47 straipsniu, turi būti aiškinamos taip, kad pagal jas nacionalinis teismas, vykdamas akto, kuriuo kompetentinga nacionalinė institucija atmetė pagal nacionalinę teisę numatytą prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje ir taip nutraukė anksčiau vykdančią tarptautinės apsaugos procedūrą priimto sprendimo grąžinti vykdymo sustabdymą, teisėtumo kontrolę, privalo *ex officio* konstatuoti galimą negrąžinimo principo pažeidimą dėl pastarojo sprendimo vykdymo, remdamasis jam pateikta bylos medžiaga, kuri buvo papildyta ar paaiškinta per rungimosi principu pagrįstą procedūrą.

Dėl antrojo klausimo

- 53 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2008/115 5 straipsnis, siejamas su Chartijos 19 straipsnio 2 dalimi, turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį administracinė institucija, kuri per procedūrą, kuri nebuvo pradėta pateikus tarptautinės apsaugos prašymą, atmeta nacionalinėje teisėje numatytą prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje ir dėl to konstatuoja šį prašymą pateikusio trečiosios šalies piliečio neteisėtą buvimą atitinkamos valstybės narės teritorijoje, privalo nepriimti sprendimo jį grąžinti, prieš tai neįvertinusi, ar laikytasi negrąžinimo principo.
- 54 Kaip aiškiai pripažįsta prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, šis klausimas „susijęs su situacija, kai prieš tai nebuvo priimtas joks sprendimas grąžinti“. Kadangi pagrindinėje byloje sprendimas grąžinti pareiškėjus pagrindinėje byloje buvo priimtas 2012 m. rugpjūčio 9 d., šis klausimas yra hipotetinis ir Teisingumo Teismo prašoma pateikti patariamąją nuomonę, neatsižvelgiant į jo užduotį teisminio bendradarbiavimo, nustatyto SESV 267 straipsnyje, kontekste (šiuo klausimu žr. 1981 m. gruodžio 16 d. Sprendimo *Foglia*, 244/80, EU:C:1981:302, 18 punktą; ir 2022 m. vasario 22 d. Sprendimo *Stichting Rookpreventie Jeugd ir kt.*, C-160/20, EU:C:2022:101, 84 punktą).
- 55 Vadinas, antrasis klausimas yra nepriimtinas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 56 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (trečioji kolegija) nusprendžia:

1. 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse 5 straipsnis, siejamas su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 19 straipsnio 2 dalimi,

turi būti aiškinamas taip:

pagal jį administracinė institucija, atmetusi nacionaline teise pagrįstą prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje ir konstatavusi, kad atitinkamas trečiosios šalies pilietis atitinkamos valstybės narės teritorijoje yra neteisėtai, privalo įsitikinti, kad laikomasi negrąžinimo principo, ir atsižvelgdama į šį principą iš naujo išnagrinėti anksčiau per tarptautinės apsaugos procedūrą priimtą sprendimą grąžinti šį pilietį, kurio sustabdymas nutrūko atmetus minėtą prašymą.

2. Direktyvos 2008/115/EB 13 straipsnio 1 ir 2 dalys, siejamos su šios direktyvos 5 straipsniu ir su Pagrindinių teisių chartijos 19 straipsnio 2 dalimi bei 47 straipsniu,

turi būti aiškinamos taip:

pagal jas nacionalinis teismas, vykdamas akto, kuriuo kompetentinga nacionalinė institucija atmetė pagal nacionalinę teisę numatytą prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje ir taip nutraukė anksčiau vykdamas tarptautinės apsaugos procedūrą priimto sprendimo grąžinti vykdymo sustabdymą, teisėtumo kontrolę, privalo *ex officio* konstatuoti galimą negrąžinimo principo pažeidimą dėl pastarojo sprendimo vykdymo, remdamasis jam pateikta bylos medžiaga, kuri buvo papildyta ar paaiškinta per rungimosi principu pagrįstą procedūrą.

Parašai.